Færøsk og grønlandsk autonomi og bevægelser mod uafhængighed: Hvad svarer Danmark?

Henrik Larsen, lektor, Jean Monnet-professor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, hl@ifs.ku.dk

Artiklen rejser spørgsmålet, hvordan den dominerende danske politiske diskurs legitimerer den danske regerings tilgang til færøsk og grønlandsk autonomi. Den spørger også, om der findes konkurrerende politiske diskurser, og hvad de siger om regeringernes handlingsfrihed og mulige skiftende mønstre på dette felt. Artiklen peger på, at der er en grundlæggende forståelse af, at Kongeriget består af tre lande, hvilket giver brede rammer for accept af færøsk og grønlandsk autonomi. Samtidig betyder færøsk og grønlandsk udfordring af Grundloven, at den dominerende danske diskurs kommer under pres. Dette giver øget styrke til en konkurrerende diskurs i Folketinget, som ikke læser Grundloven som en fast ramme om samarbejdet mellem de tre lande.

I både litteraturen og i de danske medier har der i nyere tid været betydelig opmærksomhed om bevægelser mod mere færøsk og grønlandsk autonomi og bevægelser mod uafhængighed fra Danmark. Den internationale interesse for Grønland som aktør er også steget betydeligt med præsident Trumps ønsker om at overtage Grønland fra Kongeriget Danmark i 2019 og 2025.

Lidt overraskende har der været mindre opmærksomhed om de danske reaktioner på disse processer. Om noget har opmærksomheden de seneste 1-2 år samlet sig om det danske svar på det amerikanske pres for at overtage Grønland, hvor det ikke har været så vanskeligt at afkode diskursen, som Danmarks officielle respons har trukket på: Kongeriget Danmark er en suveræn stat, hvis integritet forsvares; samtidig bestemmer Grønland selv sin fremtid herunder sit tilhørsforhold til andre magter (Gad, 2026; Olesen, 2026). Men der har været langt mindre fokus på de danske forståelser af og reaktioner på ønsker om større færøsk og grønlandsk autonomi og mulig selvstændighed. Denne artikel dykker ned i dette spørgsmål og giver dermed et anderledes blik end den danske respons på det amerikanske pres.

Hovedspørgsmålet i denne artikel er, hvordan den dominerende danske politiske diskurs legitimerer den danske regerings tilgang til færøsk og grønlandsk autonomi, herunder hvordan det muliggør og begrænser danske reaktioner på dette område. Derudover spørger jeg også om, hvorvidt der findes konkurrerende politiske diskurser på dette felt i Danmark, og hvad de siger om regeringernes handlingsfrihed og skiftende forståelser på dette felt.

> *Så selv om Danmark, Færøerne og Grønland kan komme til enighed om yderligere autonomi, bygger dette ikke nødvendigvis på fælles forståelser af baggrunden for denne bevægelse eller målet*

Svarene på disse spørgsmål er interessante af flere grunde. En af de vigtigste er, at synspunkter i den danske politiske sfære spiller en rolle for Færøernes og Grønlands mulighed for mere autonomi eller uaf-

hængighed. Tæt forbundet med dette vil dansk økonomisk støtte og varetagelse af funktioner i Grønland (i langt mindre grad på Færøerne) sandsynligvis fortsat være nødvendig efter en mulig uafhængighed. Den danske tilgang har derfor betydning for begge lande. Spørgsmålene er også vigtige, fordi de (som det vil blive vist) peger på, at den dominerende danske forståelse er et noget anderledes syn på Rigsfællesskabet, end de dominerende politiske forståelser af dette på Færøerne og i Grønland. Så selv om Danmark, Færøerne og Grønland kan komme til enighed om yderligere autonomi, bygger dette ikke nødvendigvis på fælles forståelser af baggrunden for denne bevægelse eller målet.

Artiklen analyserer folketingsdebatter og regeringsredegørelser i perioden 2021-2025. Dele af den danske debat indtil da er dækket i tekster af Jacobsen (2019; 2021) og Christensen (2022). Artiklen bygger på disse, men lægger også nyt til ved at dække perioden 2021-2025. Dette er en periode med vigtige begivenheder i forholdet mellem Danmark, Færøerne og Grønland. I 2021 blev der nedsat et kontaktudvalg til diskussion af udenrigs- og sikkerhedspolitik. Desuden er det i perioden blevet besluttet, at Færøerne og Grønland skal tale for Kongeriget i Arktisk Råd. Ligeledes er det besluttet, at posten som arktisk ambassadør besættes af en person med rødder i Grønland. Derudover er processen med at revidere Kongeriget Danmarks arktiske strategi (planlagt til 2021) blevet udsat på ubestemt tid. I 2023 blev der på opdrag af Inatsisartut og Naalakkersuisut udgivet et udkast til en grønlandsk forfatning, og i 2025 gav regeringen grønt lys for færøsk medlemskab af WTO.

Som teoretisk ramme anlægger jeg et syn på politik som strategiske handlinger af aktører inden for deres diskursivt konstituerede identiteter (Larsen, 1997, 2017; Wæver, 2002). Pointen med at anvende denne tilgang er at fremanalysere dybere fælles forståelser, der går på tværs af partierne, og som både skaber muligheder og begrænsninger for den førte politik.

Artiklen starter med at præsentere den teoretiske ramme og metoden. Herefter vender jeg mig mod en analyse af de danske politiske diskurser om Kongeriget Danmark og Rigsfællesskabet for til sidst at præsentere implikationer for den danske stillingtagen i de kommende år.

Hvordan diskurser muliggør og begrænser politik

Udgangspunktet for at studere betydninger i denne artikel er sproget og tilgangen til at undersøge det er diskursanalyse (se for eksempel Larsen, 1997, 2017; Wæver, 2002 for denne tilgang i forbindelse med studiet af udenrigspolitik). Diskurser forstås i bred foucaultsk forstand som et begrænset udvalg af udsagn, der fremmer et begrænset spektrum af betydninger (Foucault 1989). Diskurser skabes af politiske aktører, der samtidig konstitueres inden for disse diskurser.

I litteraturen om diskurs og udenrigspolitisk analyse er nationale diskurser blevet set som centrale - som en grundlæggende strukturel dimension, der muliggør og begrænser national udenrigspolitik. Dette er i udgangspunktet blevet analyseret som indholdet af det nationale "vi" (Larsen, 2017, 1997; Wæver, 2002). Inden for denne litteratur opfattes diskurser som lagdelte. Der findes fundamentale dele af en diskurs, de såkaldte styrende udsagn, og mindre fundamentale dele, som oftere ændres. Det har to vigtige implikationer. For det første er en ændring *i* en diskurs ikke det samme som en ændring *af* diskursen. Kun hvis de styrende udsagn ændres, er det en ændring af diskursen, ellers er der tale om en ændring inden for diskursen. For det andet, og tæt knyttet til det forrige, kan umiddelbart forskellige diskurser samtidig dele betydninger på mere grundlæggende niveauer, som f.eks. de samme styrende udsagn. Som vi skal se i det følgende, er dette sidste også tilfældet i de danske politiske diskurser om Kongeriget Danmark og Rigsfællesskabet.

I denne artikel er idéen, at det grundlæggende lag i den danske diskurs om Færøerne og Grønlands autonomi kan analyseres som et spørgsmål om, hvem "vi" er i Kongeriget Danmark. Hvad artikuleres som dets bestanddele, hvem er folket eller nationen?

Delvist afledt af dette første lag, er det andet lag spørgsmålet om karakteren af samarbejdet inden for Rigsfællesskabet. Hvem deltager, hvilke værdier ar-

tikuleres, og hvad er målet med Rigsfællesskabet? Det tredje lag, delvist afledt af det andet lag, er de konkrete forståelser af, hvordan Danmark skal forholde sig til processer mod mere autonomi og evt. selvstændighed for Færøerne og Grønland.

Pointen med denne tredelte struktur i diskursen er, at der på hvert niveau kan stilles vigtige spørgsmål af relevans for det danske syn på forholdet til Færøerne og Grønland, og at den tredelte struktur samtidigt gør det muligt at forstå dybden i forskelle og ligheder mellem de danske politiske partiers forståelser.

Undersøgelsen i denne artikel bygger på det følgende materiale i perioden 2021-2025:

- Den årlige skriftlige regeringsredegørelse om Rigsfællesskabet i Folketinget
- De årlige debatter i Folketinget på baggrund af redegørelserne om Rigsfællesskabet
- Den årlige skriftlige regeringsredegørelse om Arktis
- De årlige debatter i Folketinget om Arktis

De politiske diskurser, som partierne i Folketinget trækker på, er blevet analyseret med udgangspunkt i dette materiale (minus MF'ere, som er valgt på Færøerne/i Grønland, idet antagelsen er, at de ikke artikulerer et dansk "vi"). Når der i det følgende refereres til den dominerende diskurs, er det den diskurs, der artikuleres af regeringen, herunder i ministres taler i Folketinget eller redegørelser om rigsfællesskabet/Arktis. I det følgende præsenteres resultaterne af denne analyse med relevante referencer, men af pladsmæssige årsager ikke selve analysen.

Danske politiske diskurser

Jeg vil her gennemgå de tre lag baseret på analysen af det ovenfor nævnte empiriske materiale fra perioden 2021 til 2025. Analyserne trækker også på sekundærlitteratur.

Første lag – sådan tales der om Kongeriget Danmark

Inden for den dominerende forståelse er den danske stat historisk, i hvert fald siden 1864, blevet betragtet som en enhedsstat (Østergaard, 2008). Dette har været ledsaget af en forståelse af en stærk syntese mellem staten, nationen og folket, som blev konsolideret efter tabet af Schleswig-Holstein i 1864: Den danske stat er blevet artikuleret som en beskytter af folket og dets kultur, og nationen er blevet artikuleret som en stærk politisk støtte til staten i en slags syntese, hvor de politiske *og* etniske aspekter af nationalitet er blevet samartikuleret i større grad end i de fleste andre lande (Østergaard, 2000; Hansen, 2002).

Den dominerende forståelse har været, at Danmark, inklusive Færøerne og Island, var en enhedsstat, da der ikke sås væsentlige interesseforskelle inden for kongeriget (Østergaard, 2017: 35-9). Grønland derimod var en koloni i det 19. århundrede og blev på denne baggrund ikke inkluderet i opbygningen af den danske etniske/kulturelle identitet. Desuden trak den lille danske stat efter 1864 på det samme navn, Kongeriget Danmark, som var blevet brugt om det tidligere langt større multinationale imperium. Denne sproglige flertydighed bidrog muligvis til, hvordan de (potentielt på det tidspunkt) tre andre nationer, Færøerne og Grønland og Island, kunne indarbejdes i det danske politiske identitetsprojekt i slutningen af det 19. århundrede (Østergaard, 2000: 176-7).

Enhedssynet på staten blev udfordret af indførelsen af selvstyre på Færøerne i 1948, men det førte ikke til en ændring i den dominerende politiske diskurs. Grønlands kolonistatus ændrede sig i 1952, da FN accepterede, at Grønland blev en del af den danske forfatning, som omfattede succesfulde danske forsøg på at overbevise FN-medlemsstaterne om, at Danmarks opfattelse af sig selv som en "god kolonimagt", der handlede i grønlændernes interesse, var korrekt (Jerris, 2025). Grønland blev en del af Kongeriget Danmark med Grundloven af 1953. Ifølge det dominerende danske syn var der ikke grundlæggende forskellige folk inden for dette kongerige. Dette kom blandt andet til udtryk i 1950'ernes forsøg på at "danificere" Grønland gennem de to planer G50 og G60 og i de såkaldte eksperimentbørn (Jakobsen og Larsen, 2024). Færingerne blev heller ikke omtalt som et folk eller en nation, men som et "folkesamfund" (termen bruges i Hjemmestyreloven

fra 1948). Loven om Grønlands Hjemmestyre fra 1978 brugte ligeledes udtrykket "folkesamfund" om Grønland.

Grønlands selvstyrelov fra 2008 markerede dog en væsentlig ændring i denne henseende, da præamblen fastslår, at det grønlandske folk er et folk med henvisning til folkeretten med ret til selvbestemmelse. Dette betød, at Kongeriget Danmark nu officielt bestod af mere end ét folk (og at færinger som implikation deraf også var et folk). Dette forhold, et kongerige med tre folk, fandt dog først vej ind i danske politiske diskurser i anden halvdel af 2010'erne (Christensen, 2022).

Det almindelige danske udtryk for ensemblet var tidligere "Rigsenheden". I 1993 argumenterede juraprofessor Harhoff dog for, at begrebet ikke dækkede den heterogenitet, som var inden for Kongeriget. I stedet foreslog han begrebet Rigsfællesskabet (Østergaard, 2008), som siden er blevet brugt i dansk politisk diskurs om rigets interne aspekter og ofte også om de ydre (Jacobsen, 2019).

I sin undersøgelse af perioden 2016-2021 finder Christensen (2022), at den dominerende diskurs mod slutningen af perioden, italesat af Socialdemokraterne, De Konservative, Venstre og De Radikale, artikulerede Rigsfællesskabet som bestående af tre lande, hver med en identitet, men også som ét land med en fælles identitet. Denne dominerende diskurs blev udfordret af Dansk Folkepartis diskurs, som også talte om tre forskellige lande, men om sjælefælleskab frem for en fælles identitet. En anden modsatrettet diskurs, artikuleret af Enhedslisten præsenterede tre forskellige lande, som alle burde være uafhængige (Christensen, 2022).

> *Konstruktionen af Kongeriget Danmark som en enhed bestående af "tre lande" i stedet for enhedsstaten "Danmark", er en fundamentalt anderledes formulering af det danske "vi", som opstod i det 19. århundrede, da det udtrykker en skelnen mellem Kongeriget Danmarks "vi", og et dansk "vi"*

Det er værd at uddybe konsekvenserne af denne vigtige ændring i den dominerende diskurs i slutningen af 2010'er. Konstruktionen af Kongeriget Danmark som en enhed bestående af "tre lande" i stedet for enhedsstaten "Danmark", er en fundamentalt anderledes formulering af det danske "vi", som opstod i det 19. århundrede, da det udtrykker en skelnen mellem Kongeriget Danmarks "vi", og et dansk "vi". Dette adskiller sig fra den lange periode tilbage til det 19. århundrede, hvor "Danmark" og "Kongeriget Danmark" blev brugt i flæng. Selvom fællesskabet fremstilles som bundet sammen af fælles værdier, historie, familiebånd og interesser (Christensen, 2022), åbner selve opdelingen af "tre lande" og nogle gange artikuleringen af "tre folk" for, at hvert af de tre lande har legitim politiske handlekraft. Fælles politikker for de tre lande skal på denne baggrund legitimeres politisk, for eksempel med henvisning til lov. Disse grundlæggende træk findes også i analysen af perioden 2021-2025, og i det følgende uddyber jeg dette.

I perioden 2021-2025 taler alle politiske partier og regeringsrepræsentanter fortsat om "tre lande", når de beskriver Kongeriget Danmark (se for eksempel Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet 2025). Repræsentanter for Enhedslisten, SF og De Radikale taler dog også lejlighedsvis om "tre nationer", "tre små nationer" eller "tre folk" (se for eksempel Filsø, 2025: 42-3; Vinther, 2021: kl. 15:19), termer, der i endnu højere grad konnoterer legitimitet som statslignende enheder.

Alle partier tager udgangspunkt i, at Færøerne og Grønland har ret til at blive uafhængige og accepterer dermed ordlyden i præamblen og artikel 21 i Grønlands selvstyrelov fra 2009 (alle partier stemte for loven i 2008, undtagen Dansk Folkeparti, som nu har skiftet holdning). Alle de danske medlemmer af Folketinget præsenterer Kongeriget som holdt sammen af fælles værdier, herunder fælles syn på menneskerettigheder mm. og fælles historie, hvis manifestation er Rigsfællesskabet. Det er værd at bemærke, at Grønlands koloniale fortid i de undersøgte folketingsdebatter ikke indgår i referencer til den fælles historie, som Rigsfællesskabet bygger på inden for den dominerende diskurs (den koloniale hi-

storie italesættes dog lejlighedsvis hos repræsentanterne for Enhedslisten og SF). Det nærmeste den dominerende diskurs kommer dette er reference til, at den fælles historie har både en mørk og en lys side (se for eksempel Frederiksen (2021): kl.13:42; Elholm, 2025: 37**)**. Den undskyldning, som den danske statsminister i foråret 2025 gav til de grønlandske ofre for spiral-sagen, blev netop givet med henvisning til "mørke kapitler" i den fælles historie og ikke for eksempel med henvisning til koloniale praksisser (Statsministeriet, 2025).

Andet lag – hvad karakteriserer samarbejdet i Rigsfællesskabet?

Det andet lag bygger videre på artikulationen "Kongeriget Danmark" i det første lag. Den dominerende diskurs artikulerer "tre lande" eller "folk" som de bestanddele af kongeriget, der er bundet sammen af fælles værdier, historie, familiebånd og fælles interesser.

I perioden før 2021 har den dominerende diskurs præsenteret Rigsfællesskabet som kendetegnet ved gensidig respekt, frivillig deltagelse og lighed (Christensen, 2022). Denne konstruktion fortsætter efter 2021. Inden for den dominerende diskurs, som regeringerne, Socialdemokraterne, Venstre, De Konservative, Moderaterne og Danmarksdemokraterne trækker på, præsenteres Rigsfællesskabet som en ideel og unik konstruktion, der både er baseret på og kendetegnet ved "gensidig respekt, frivillig deltagelse og lighed", men også på langvarige historiske bånd og talrige familiebånd. Derudover betones det, at Rigsfællesskabet er i alle tre landes interesse, at de tre lande derfor har en fælles interesse i at arbejde sammen, idet de alle styrkes derved. Disse elementer artikuleres af Socialdemokratiets Kasper Roug under redegørelsesdebatten om Rigsfællesskabet den 21. maj 2021:

"Rigsfællesskabet er en unik konstruktion, hvor de tre lande er vidt forskellige, men vi deler selvfølgelig historiske rødder, og vi har tætte bånd mellem os mennesker i rigsfællesskabet … I Socialdemokratiet tror vi, at vores rigsfællesskab er til gavn for alle vores tre lande. Vi ønsker, og arbejder for at styrke samarbejdet og gøre det endnu mere ligeværdigt, respektfuldt, tillidsfuldt og konstruktivt" (Roug, 2021: kl. 14:01).

Inden for denne diskurs gives der lejlighedsvise eksempler på, at også Danmark har interesse i dette samarbejde, men langt oftere præsenteres konkrete eksempler på, hvordan Grønland og Færøerne drager fordel af at være en del af det (i kontrast til udtalelserne fra de færøske og grønlandske repræsentanter i Folketinget, som sjældent giver eksempler på deres to landes konkrete nytte af Rigsfællesskabet). Selvom den formelle ramme for samarbejdet inden for Rigsfællesskabet er Grundloven og hjemmestyre/selvstyre-ordningerne, er referencerne til samarbejdet inden for den dominerende diskurs sjældent præget af formelle juridisk begreber. Det handler om at hjælpe Færøerne og Grønland, hvor de ønsker det, samtidig med, at der udtrykkes respekt for, at beslutningerne på mange politiske sagsområder legitimt besluttes inden for disse to lande og ikke af Danmark. Det italesættes som positivt, at Færøerne og Grønland overtager flere politiske sagsområder (se for eksempel Andersen fra Moderaterne, 2025: 48). Samtidig præsenterer denne diskurs ikke større institutionelle forandringer som løsninger på problemer inden for Rigsfællesskabet (som nævnt bruges der sjældent juridisk/institutionelle termer til at karakterisere samarbejdet). Fælles løsninger findes gennem "gensidig respekt, frivillig deltagelse, lighed *og* dialog", altså inden for et rum, hvor de tre lande artikuleres som lige. Et eksempel på dette er redegørelsesdebatten om Rigsfællesskabet i 2021, hvor statsministeren udtalte, at

"… det er styrken ved vores rigsfællesskab… at det har flyttet sig, forandret sig og udviklet sig med tiden. Vi har rammerne, indenfor hvilke det fortsat kan lade sig gøre, men det kræver selvfølgelig en gensidighed, en respekt og en direkte samtale med hinanden, både det, der samler os, og det, der fra tid til anden skiller os" (Frederiksen, 2021: kl. 17:43).

Inden for den dominerende diskurs præsenteres status quo i Rigsfællesskabet, baseret på "gensidig respekt, frivillig deltagelse, lighed *og* dialog", som tæt på ideel og en unik konstruktion. Dette eksemplifi-

ceres af den konservative MF Jarlovs udtalelse under redegørelsesdebatten om Rigsfællesskabet den 3. juni 2025 om, at hvis han skulle gentænke Rigsfællesskabskonstruktionen, ville han sandsynligvis nå til noget lignende den nuværende konstruktion (Jarlov, 2025: 49).

> *Inden for den dominerende diskurs præsenteres status quo i Rigsfællesskabet, baseret på "gensidig respekt, frivillig deltagelse, lighed og dialog", som tæt på ideel og en unik konstruktion*

Inden for den dominerende diskurs kan "modernisering" af Rigsfællesskabet dog være ømskelig for at tilpasse det til ændringer i verden eller som svar på ønsker fra Færøerne og Grønland. Under ovennævnte redegørelsesdebat, udtalte statsministeren, at

”i forhold til … Rigsfællesskabets konstruktion i det hele taget er det ikke Danmark, der går ind i samarbejdet med et ønske om at lave det om … Vi er sådan set glade for det Rigsfællesskab, der er, men vi forsøger efter bedste evne at være respektfulde i vores respons, når et af de to andre medlemslande siger: her er noget vi ønsker at ændre” (Frederiksen, 2025: 31, se også Melson (V), 2021: kl. 14:37).

Og senere i debatten sagde hun, at

”Jeg oplever en generel vilje til at modernisere rigsfællesskabet … Som det blev sagt, er vi ikke en statisk størrelse; vi skal være en dynamisk størrelse … det, der er vores styrke lige nu, er, at der … fra regeringens side … er et entydigt ønske om at imødekomme de behov og ønsker, der er fra både Færøerne og Grønland” (Frederiksen, 2025: 68).

> *Dette er en kontrast til den læsning af Rigsfællesskabet, som ofte kan findes i færøske og grønlandske politiske diskurser. Heri artikuleres Rigsfællesskabet som noget bagudskuende og statisk*

Inden for denne diskurs forstås Rigsfællesskabet som grundlæggende i ligevægt. Færøerne og Grønland kan udvikle sig, som de ønsker, *inden for* Rigsfællesskabet, og på denne måde konstruerer den også Rigsfællesskabet som ideelt for Færøerne og Grønland. Dette er en kontrast til den læsning af Rigsfællesskabet, som ofte kan findes i færøske og grønlandske politiske diskurser. Heri artikuleres Rigsfællesskabet som noget bagudskuende og statisk, som i sin nuværende form forhindrer Færøerne og Grønland i at bevæge sig i den retning, de ønsker (Rigsrådet, 2026). Når der sker ændringer i procedurer og praksis inden for Rigsfællesskabet præsenteres dette primært som apolitiske bidrag til en bedre Rigsfællesskab, snarere end for eksempel som et resultat af politisk pres fra Færøerne og Grønland. Også når der er lavet ændringer som for eksempel oprettelsen af Kontaktgruppen 2021, som den danske regering tilsyneladende har modsat sig i første omgang (se for eksempel Frederiksen, 2021: kl. 17:52). Så selvom (eller måske fordi) Rigsfællesskabet grundlæggende præsenteres som en unik og ideel ramme for samarbejde mellem de tre lande, konstrueres ændringer primært som funktionelle tiltag til at bringe de tre lande endnu tættere sammen i en ikke afsluttet proces. Dette og mange af de øvrige dele af den dominerende diskurs afspejles i den vedtagne dagsorden efter redegørelsesdebatten den 3. juni 2025:

”Folketinget bakker op om rigsfællesskabet og opfordrer til, at samarbejdet udvikles og moderniseres baseret på gensidig respekt, ligeværdighed og fælles værdier. Folketinget opfordrer regeringen til fortsat at følge Færøerne og Grønlands økonomi ... Folketinget konstaterer, at Danmark Færøerne og Grønland har et godt samarbejde på en række områder” (forslag til vedtagelse V87, Redegørelsesdebat, 2025: 33).

Der er imidlertid også en konkurrerende diskurs, der artikuleres af Enhedslisten, SF og De Radikale, som udfordrer den dominerende diskurs om Rigsfællesskabets ideelle karakter. SF og De Radikale taler om en ny institutionel ramme for Rigsfællesskabet (for SF’s vedkommende karakteriseres denne nye ramme med metaforen "Bofællesskab", [Hønge, 2021: kl. 15:03]). Dette bør være en konstruktion, der retter op på de strukturelle uligheder, giver det et nyt navn

med færre koloniale konnotationer, og som gør, at Færøerne og Grønland ønsker at blive deri (Hønge, 2023: kl. 11:10). Dette trækker på deres diskurs om Kongeriget Danmark på lag 1, som ikke blot artikulerer tilstedeværelsen af "tre stater" som i den dominerende diskurs, men også "tre nationer", der yderligere fremhæver befolkningernes lighed. Men selvom SF understreger, at Færøerne og Grønland bør bevæge sig mod mere uafhængighed, handler deres diskurs også om, hvordan de tre lande kan og bør forblive sammen af samme grunde som i den dominerende diskurs (see for eksempel Hønge, 2021: kl. 15:03).

Enhedslisten taler også om at rette op på uligheder i Rigsfællesskabet og fremme mere uafhængighed for Færøerne og Grønland. Men ligesom SF er dette en del af en diskurs, der mere artikulerer anerkendelse af ligheden mellem de tre lande, end en meget anderledes institutionel struktur. Et eksempel er, hvordan Juhl artikulerer et ønske om, at Færøerne og Grønland deltager mere i diskussioner om dansk politik, snarere end at det altid er Danmark, der deltager i diskussioner om færøsk og grønlandsk politik (Juhl, 2022: 18-19).

Tredje lag – respons på ønsker om autonomi eller selvstændighed

I denne sektion ser jeg på policy-nære implikationer af diskurserne på lag 1 og lag 2. Jeg fokuserer på, hvordan de to oven nævnte diskurser læser forslag til yderligere færøsk og grønlandsk autonomi eller uafhængighed.

Inden for den dominerende diskurs er Rigsfællesskabet i fundamental balance baseret på Grundloven, Selvstyre/Hjemmestyrelovene og de lovmæssige tilføjelser og praksisser, som er lagt hertil gennem tiden (se for eksempel Frederiksen, 2021: kl. 13:56-57, 17:45). For de partier og regeringer, som trækker på denne diskurs, er politikken derfor reaktiv. Overtagelse af politikområder fra færøsk og grønlandsk side ses som naturlig baseret på selvstyre-/hjemmestyreordningerne. Yderligere ønsker om autonomi læses som udtryk for nødvendige tilpasninger, der ofte imødekommes som del af "lighed" og "dialog" (og som herefter kommer til at indgå som del af den unikke konstruktion, som Rigsfællesskabet fra dansk side ses at være). Hvad angår Grønland, har der i flere tilfælde fra regeringernes side været åbenhed over for bevilling af ekstra midler fra finansloven, som det f.eks. har været tilfældet med midler til særligt udsatte børn i 2019, tilskud til sundhedsområdet (Sørensen, 2022) eller ifm., at den grønlandske regering efter valget i marts 2025 ønskede en revision af Selvstyreloven. Sidstnævnte blev af statsministeren kaldt en modernisering af Rigsfællesskabet (Klinge, 2025). Ekstra midler til Grønland og villigheden til at revidere Selvstyreloven kan naturligvis også knyttes til den amerikanske interesse for Grønland fra 2024, men villigheden til at støtte økonomisk fra dansk side (ud over forpligtelserne i Selvstyreloven) inden for den dominerende diskurs har som vist i flere eksempler oven for også været til stede før. Relevant at nævne i denne sammenhæng er, at konstruktionen i Selvstyreloven fra 2009, hvor Grønland selv betaler for at overtage nye sagsområder, var et grønlandsk ønske, ikke et dansk (Larsen og Jakobsen, 2025). Endvidere har statsministeren givet en undskyldning i den såkaldte spiralsag i 2025 (Statsministeriet, 2025) og i 2022 støttet en kommission, der skulle undersøge det historiske forhold mellem Danmark og Grønland (Statsministeriet, 2022). 2021 blev kontaktudvalget oprettet og Regeringen har givet sin tilslutning til, at Færøerne kan blive WTO medlem.

I kontrast hertil mødes færøske og grønlandske ønsker om autonomi, der muligvis kræver ændringer af Grundloven, inden for en dominerende diskurs med ordknaphed eller afvisning. Dette kan forstås med udgangspunkt i mønstrene på det første og det andet lag. Kongeriget artikuleres som bestående af tre lande men med en fælles identitet, som giver sig udtryk i den unikke konstruktion Rigsfællesskabet, som bygger på Grundloven. Udkastet til en grønlandsk forfatning i 2023 blev fra Regeringens side ikke kommenteret, under henvisning til respekt for Grønlands politiske proces (Krogh, 2023). På trods af den formelle anerkendelse af Grønlands ret til selvstændighed fastlagt i Selvstyreloven, har de to regeringers reaktioner på tanker om færøsk eller grønlandsk selvstændighed været, at det er et spørgs-

mål, der besluttes i Nuuk og Tórshavn, og som regeringerne ikke har en holdning til. Når det handler om fortsat bloktilskud til Grønland efter evt. selvstændighed, har statsminister Frederiksen udtalt, at det er en hypotetisk spørgsmål, mens udenrigsminister Løkke Rasmussen mere kontant har afvist en fortsættelse af bloktilskuddet efter evt. selvstændighed. Ligeledes har regeringerne afvist at forholde sig til "free association" som en vej til selvstændighed for Færøerne og Grønland, et begreb som bl.a. er nævnt i det grønlandske forfatningsudkast (Larsen og Jakobsen, 2025). Så her er en kløft mellem temaerne i færøske og grønlandske diskussioner, og hvad danske regeringer og de fleste politiske partier forholder sig til med udgangspunkt i den dominerende diskurs. Mens gradvise forandringer inden for Rigsfællesskabet læses som mulige som del af dialogen mellem Rigsfællesskabets parter, er det vanskelige inden for diskursen at forholde sig til konstruktioner, hvor Færøerne og Grønland er uden for Grundloven.

Ydermere kan man argumentere for, at Danmark inden for den dominerende diskurs også artikuleres som en god stat – som har bidraget til især Grønlands udvikling (Larsen og Jakobsen, 2025). Denne artikulation, som blandt andet kunne identificeres i den brede danske respons på DR-programmet *Grønlands hvide guld* fra 2025, gør det vanskelige at forholde sig til en situation, hvor Færøerne eller Grønland kunne tænke sig at forlade Kongeriget.

Der er dog forskel i betoning mellem partierne, der trækker på denne diskurs. Mens regeringsmedlemmerne i den undersøgte periode forholder sig distanceret/kritisk til færøsk/grønlandsk selvstændighed, er både De Konservative og Dansk Folkeparti mere kritiske. De understreger, at bloktilskuddet ikke vil fortsætte efter selvstændighed, og at især Grønland vil være i en vanskelig situation. Endvidere fremhæver især Jarlov fra De Konservative, at dansk godkendelse af grønlandsk selvstændighed ikke kan tages for givet på grund af mulig uenighed om vilkårene for udtrædelse af Kongeriget, og fordi en færøsk/grønlandsk udmeldelse kræver en ændring af Grundloven (Jarlov, 2025). Her danner den dominerende diskurs udgangspunkt for begrænsninger for selvstændighed.

Den konkurrerende diskurs (som trækkes på af De Radikale, Enhedslisten og SF) læser nemmere bevægelser mod autonomi og selvstændighed, som går ud over Rigsfællesskabet, da Grundloven ikke artikuleres som en absolut grænse. I begyndelsen af den undersøgte periode har især SF artikuleret nødvendigheden af en ny konstruktion for Rigsfællesskabet, som gør op med, hvad der ses som ulighed og koloniale konnotationer. Grønland og Færøernes ret til selvstændighed nævnes også hyppigere end i den dominerende diskurs. Samtidig har SF været skeptisk over for både færøsk og grønlandsk nationalisme (Hønge, 2021: kl. 15:18.), som artikuleres som splittende for en kommende ny struktur. Enhedslisten lægger vægt på, hvordan også Færøerne og Grønland kan indgå i en nordisk blok af småstater (Juul, 2025: kl. 15:13). Bevægelser mod mere autonomi læses altså ind i en kontekst af mere eller bedre samarbejde – ikke som bevægelser mod politisk opsplitning af de tre lande. Men der har ikke været fremsat konkrete forslag til et ændret Rigsfællesskab fra partierne, som trækker på denne diskurs. Heller ikke vedrørende muligheden for "free association" med Danmark.

> *Den konkurrerende diskurs (som trækkes på af De Radikale, Enhedslisten og SF) læser nemmere bevægelser mod autonomi og selvstændighed, som går ud over Rigsfællesskabet, da Grundloven ikke artikuleres som en absolut grænse*

I foråret 2026 har der dog været konkret udmeldinger fra både SF og RV foranlediget af især de nyvalgte grønlandske folketingsmedlemmers ønsker om en grundlovskommission og ambassadør Zilmer-Johns overvejelser om en ny konstruktion for Rigsfællesskabet, hvor Færøerne og Grønland bliver selvstændige (Breum, 2023).

SF støtter søsterpartiet IA's ønske om et nyt grundlovskommissorium. Men for SF bliver Grundloven ikke artikuleret som en absolut stopklods for nødvendige ændringer inden for Rigsfællesskabet. SF's Karsten Hønge udtalte således i maj 2026, at:

”Vi må prøve at gå til kanten af, hvad der kan lade sig gøre [inden for Grundloven]. Og hvis det ikke kan det, har jeg fuld forståelse for, at Færøerne og Grønland ønsker at blive selvstændige … Vi skal simpelthen lave plads og sørge for, at vi får gjort Grundloven og politikken rummelig” (Hønge citeret i Westh, 2026).

Hønge taler for ”… en langt mere imødekommende attitude over for de helt legitime ønsker fra Grønland og Færøerne om selv at drive en række politikområder, herunder udenrigspolitikken” (ibid.). Men meget mere konkret bliver det ikke. SF er også åben for, at Færøerne og Grønland indgår en såkaldt free association-aftale med Danmark (ibid.). Men når det gælder fortsat dansk økonomisk støtte til Færøerne og Grønland efter selvstændighed, ser SF dog en omvendt forbindelse mellem fortsat økonomisk støtte og selvstændighed:

”Men jeg tror heller ikke så meget på en model, hvor Danmark fortsat betaler til et selvstændigt land. Det synes jeg måske ikke, at der er så meget pointe i fra dansk side …” (ibid.).

Der er her overlap mellem afvisningen af fortsat økonomisk støtte efter evt. selvstændighed, som man også finder hos nogle af partierne, der trækker på den dominerende diskurs.

For De Radikales ordfører for Grønland og Færøerne, Martin Lidegaard, er der brug for nytænkning, som trækker på mange af ideerne fra Zilmer-Johns forslag:

”Der vil være noget godt i, at vi vælger hinanden til. Ikke bare af historiske årsager, men fordi vi tænker, vi kan faktisk godt se os selv i en konstruktion, vi laver sammen … et helt nyt partnerskab mellem de forskellige dele af rigsfællesskabet … og … starte på en frisk” (Lidegaard citeret i Korsgaard, 2026).

Den nye model skal dog være klar, før den gamle opløses (Lidegaard citeret i Korsgaard, 2026). De Radikale præsenterer heller ikke konkrete politiske forslag eller giver støtte til tanken om ”free association”, men ansvaret lægges i højere grad på Danmark for at tænke nyt (Korsgaard, 2026). Dette nye arrangement artikuleres med en bredere europæisk og nordisk vej, ”hvor der er større selvstændighed til Færøerne og Grønland … samtidig med, at vi står sammen. For vi er jo alle sammen småstater i et kæmpe buldrende hav…” (Lidegaard citeret i Korsgaard, 2026).

Rigsfællesskabet som tre lande og den dominerende diskurs under pres

I denne artikel har jeg rejst spørgsmålet om, hvordan den dominerende danske politiske diskurs legitimerer den danske regerings tilgang til færøsk og grønlandsk autonomi, herunder hvordan det muliggør og begrænser danske reaktioner på dette område. Det andet spørgsmål, jeg har stillet, var, om der findes konkurrerende politiske diskurser på dette felt, og hvad de siger om regeringernes handlingsfrihed og mulige skiftende diskurskonfigurationer på dette felt.

Jeg har søgt at vise, at der er sket en væsentlig ændring på det mest grundlæggende niveau (første lag) i den dominerende danske diskurs om, hvem ”vi” er ift. Kongeriget Danmarks de seneste ti år. Kongerigets ”vi” artikuleres ikke længere som en enhedsstat, hvor alle dele af kongeriget er variationer af ”Danmark”. Nu konstrueres Kongeriget som bestående af ”tre lande – Danmark, Færøerne og Grønland. Dette gør, at der inden for den dominerende diskurs grundlæggende er legitimitet til øget autonomi eller selvstændighed qua artikulationen af tre lande. Samtidig præsenteres samarbejdet mellem disse tre lande i Rigsfællesskabet (andet lag) som unikt gennem dialog, tolerance, ligeværdighed og nytte for alle tre lande og den fælles historie. Dette gør både, at rammerne for evt. færøsk og grønlandsk selvstændighed bliver svære at tænke, men også at yderligere autonomi søges imødekommet *inden for* Grundlovens og Selvstyre/Hjemmestyrelovgivningens rammer, som Rigsfællesskabet ses at hvile på. I forhold til konkrete politiktiltag kan dette forstås som en del af baggrunden for, at regeringerne i den undersøgte periode har accepteret flere færøske og grønlandske ønsker om bl.a. mere autonomi på det udenrigspolitiske område. Men denne måde at artikulere samarbejdet mellem de tre lande på kommer under pres, når det handler om færøske og grønland-

ske tanker om selvstændighed, f.eks. i form af "free association" med Danmark. Når IA's MF Naja Nathanielsen ønsker en grundlovskommission, udfordrer det den dominerende diskurs læsning af samarbejdet (Korsgaard, 2026). Det samme gør det, når den nye færøske regering ønsker mulighed for at føre en selvstændig udenrigspolitik (Koldfront, 2026). Statsminister Frederiksen har ved flere lejligheder sagt, at der skal ske fundamentale ændringer i Rigsfællesskabet, bl.a. i lyset af færøske og grønlandske ønsker (Koldfront, 2026; Klinge, 2025). Det kan være et tegn på en begyndende reartikulation af det andet lag af den dominerende diskurs, en anden måde at tænke samarbejdet mellem de tre lande på end Rigsfællesskabet. Måske bevæger den dominerende diskurs sig mod den konkurrerende diskurs.

Inden for den konkurrerende diskurs tales der ikke kun om "tre lande" i det første lag, men "tre nationer". Der artikuleres et behov for en ændring mod en anden konstruktion end Rigsfællesskabet (andet lag), der ikke bundet af forståelsen af status quo knyttet til Grundloven. Inden for denne diskurs muliggøres også færøsk og grønlandsk selvstændighed, "free association" *og* et fortsat samarbejde mellem de tre lande.

Fælles for den dominerende diskurs og den konkurrerende diskurs er, at færøsk og grønlandsk selvstændighed ikke ses som selvstændige mål. Inden for den dominerende diskurs er dette så at sige uden for diskursen, mens det inden for den konkurrerende diskurs, forstås som middel til bedre samarbejde mellem de tre lande, hvis andre reformmuligheder ikke er til stede.

Meget peger på, at konkurrencen mellem de to diskurser vil tiltage i de kommende år, når der i stigende grad fra færøsk og grønlandsk side lægges op til ændringer, der går videre end de to selvstyre-/hjemmestyrelovgivninger og sandsynligvis udfordrer Grundloven.

Referencer

Andersen, Henrik (2025), *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet (R15)*, 3. juni, Folketingstidende, pp. 29-65.

Breum, Martin (2023), "Dansk ambassadør foreslår opløsning af rigsfællesskabet", DIIS 15. maj, www.diis.dk/publikationer/dansk-ambassadoer-foreslaar-oploesning-rigsfaellesskabet.

Christensen, Sara N. (2022), *En diskursteoretisk undersøgelse af det danske riges forfatning og dets udenrigspolitiske handlingsrum i Arktis*, kandidatafhandling afleveret på Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, 18. juli.

Elholm, Louise (2025), i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet,* 3. juni (R15), Folketingstidende, pp 29-65.

Filsø, Karsten (2025) i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet,* 3. juni (R15), Folketingstidende, pp. 29-65.

Frederiksen, Mette (2021) i *Redegørelsesdebat om Rigsfælleskabet (R17)*, 18. maj, Folketingstidende.

Frederiksen, Mette (2025) i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet,* 3. juni (R15), Folketingstidende, pp. 29-65.

Foucault, Michel (1989), *The Archaeology of Knowledge*, London: Routledge.

Gad, Ulrik P. (2026), "The view from Copenhagen: Between two rocks and a hard nut(s) to crack", i H. ì Skorini og R. Winther Poulsen, red., *Between Washington and Copenhagen: Greenland, the Faroes, and the Future of the Danish Realm*, Tòrshavn: Fróðskaparsetur, pp. 16-26.

Hønge, Karsten (2021), i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet (R17)*, 21. maj, Folketingstidende.

Hønge, Karsten (2023), i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet* (R11), 12. maj, Folketingstidende.

Jacobsen, Marc (2019), "Arktis: Grønlands strategiske arena for større udenrigspolitisk suverænitet", *Politica*, 51(4): 485-506.

Jacobsen, Marc (2021), Danmarks arktiske udenrigspolitik: regionale ambitioner og rigsfællesskabets komplikationer, *Økonomi & Politik*, 94(2): 35-53.

Jakobsen, Uffe og Henrik Larsen (2024), "Udviklingen af Grønlands selvstyre og uafhængighed i skyggen af enhedsstaten", *The Polar Journal*, 14(1): 9-27.

Jarlov, Rasmus (2025), i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet (R15)*, 3. juni (R15), Folketingstidende, pp. 29-65.

Jerris, Frederik. B. (2024), "Constructing decolonisation: the Greenland case and the birth of integration as decolonisation in the United Nations, 1946–1954", *European Journal of International Relations*, 30(3): 671-96.

Juhl, Christian (2022), i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet* (R15), 20. maj, Folketingstidende.

Juhl, Christian (2025), i *Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet (R15)*, 3. juni (R15), Folketingstidende, pp. 29-65.

Klinge, Tobias (2025), "Mette Frederiksen løfter sløret for et af tiltagene til et 'moderniseret rigsfællesskab", www.-

dr.dk/nyheder/politik/mette-frederiksen-loefter-sloeret-et-af-tiltagene-om-et-moderniseret-rigsfaellesskab

Koldfronten (2026), "Derfor ønsker Færøerne mere selvstændighed", podcast 1. maj, https://videnskab.dk/kultur-samfund/derfor-oensker-faeroeerne-mere-selvstaendighed/

Korsgaard, Kristine (2026), "Lidegaard åbner for et selvstændigt Grønland: Klar til at gentænke rigsfællesskabet", *Altinget* 13. marts, Lidegaard åbner for et selvstændigt Grønland: Klar til at gentænke rigsfællesskabet - Altinget

Krogh, Andreas (2023), "Grønlands første forfatning er en realitet", *Altinget*, 29. april, www.altinget.dk/artikel/-groenlands-foerste-forfatning-er-en-realitet.

Larsen, Henrik (1997), *Foreign Policy and Discourse Analysis: France, Britain and Europe*, London: Routledge.

Larsen, Henrik (2017), *Teorier om dansk udenrigspolitik efter den kolde krig*, København: Hans Reitzel.Melson, Christopher (2021), i *Redegørelsesdebat om Rigsfælleskabet (R17)*, 21. maj, Folketingstidende.

Olesen, Mikkel R. (2026), "The Greenland crisis: an analysis of Donald Trump's attempts to take Greenland", i C.F.S Banke, J. Larsen og M.R. Olesen, red., *Danish Foreign Policy Review 2026*. Danish Institute for International Studies (DIIS), pp 53-85.

Rahbek-Clemmensen, Jon (2017), "The Arctic Turn: How of the High Nort became a foreign and security Priority for Denmark?", i K. Kristensen og J. Rahbek-Clemmensen, red., *Greenland and the International Politics of a Changing Arctic*, Routledge: London, pp. 54-69.

Redegørelsesdebat om Rigsfællesskabet (2025), 3. juni (R15), Folketingstidende side 29-65.

Rigsrådet (2026), "Usikkerheden er intakt", Podcast, 4. februar, https://podcasts.apple.com/be/podcast/usikkerheden-er-intakt/id1792409690?i=1000748002616.

Roug, Kasper (2021), i *Redegørelsesdebat om Rigsfælleskabet (R17)*, 21. maj, Folketingstidende.

Statsministeriet (2025), "Statsministeren og Formanden for Naalakkersuisut siger undskyld i spiralsagen", pressemeddelse, Statsministeriet, 27. august.

Sørensen, Helle N. (2022), "Mette Frederiksen: Klar til at hjælpe Grønland på sundhedsområdet", *KNR Nyheder*, 25. oktober, https://knr.gl/da/nyheder/mette-frederiksen-klar-til-hj%C3%A6lpe-gr%C3%B8nland-p%C3%A5-sundhedsomr%C3%A5det.

Vinther, H. (2021), i Redegørelsesdebat om Rigsfælleskabet (R17), 18. maj, Folketingstidende.

Westh, Rasmus R. (2026), "SF vil "gå til kanten" af Grundloven for at hjælpe Grønland og Færøerne", *Altinget*, 13. maj, SF vil "gå til kanten" af Grundloven for at hjælpe Grønland og Færøerne - Altinget.

Wæver, O (2002), "Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory", i L. Hansen og O. Wæver, red., *European Integration and National identity*. Abingdon: Routledge, pp. 20-49.

Østergaard, Uffe (2000), "Danish National Identity", i H. Branner og M. Kelstrup, red., *Denmark's Policy towards Europe after 1945*, Odense: Odense Universitetsforlag, pp. 139-84.

Østergaard, Uffe (2008), "Færøerne: Nation eller Stat?", *Udenrigs*, 63(1):54-72.

Østergaard, Uffe (2017), "Danmark – Småstat, imperium og Kolonimagt", i M. Pedersen, red., *Danmark: en kolonimagt*, København: Gads Forlag, pp.18-63.